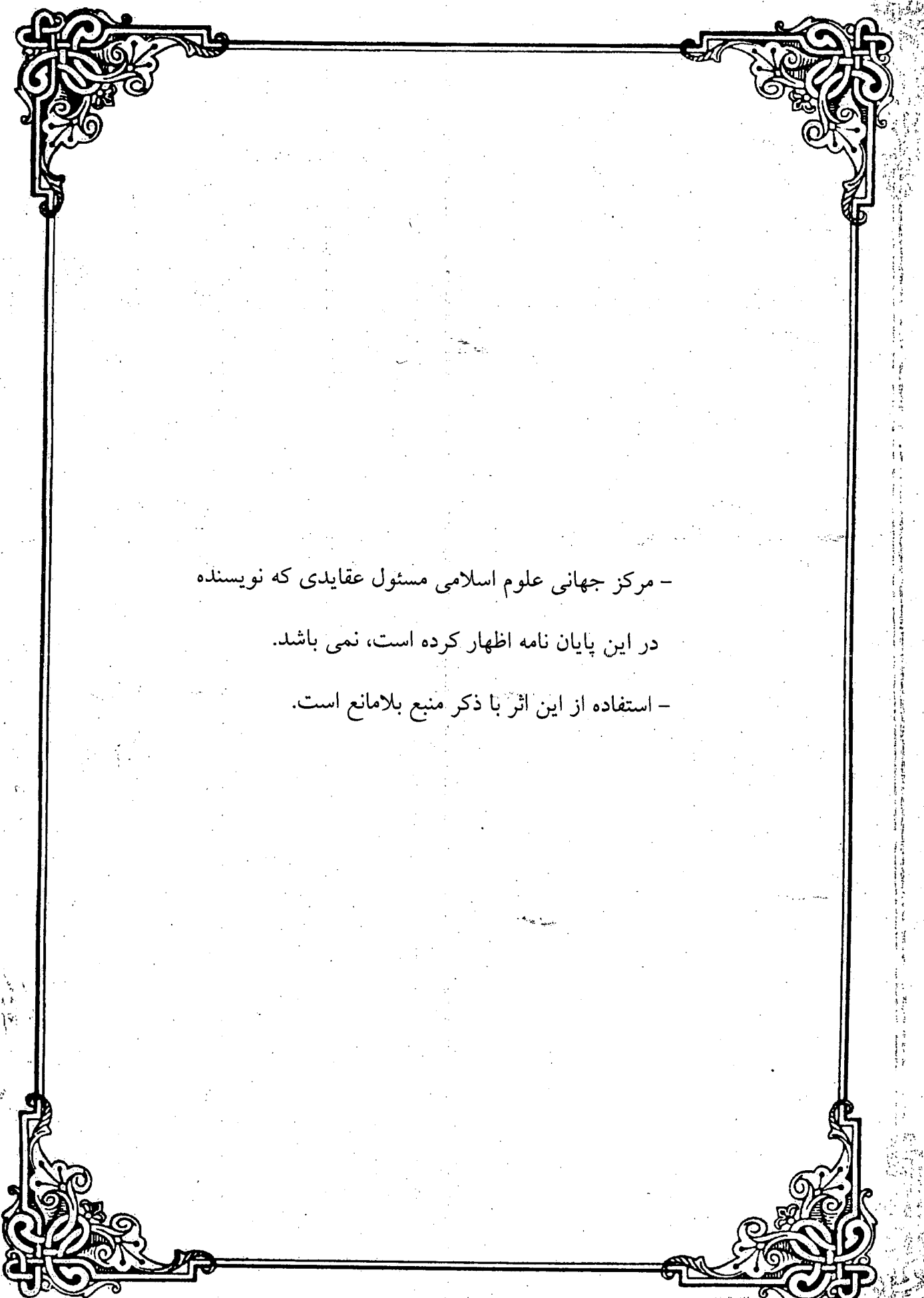

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الحمد لله الذي هدانا لهذا
الذي كنا لنهتدي لولا
أنه هدانا لولا فضل
الرحمن الرحيم
فلا

- مرکز جهانی علوم اسلامی مسئول عقایدی که نویسنده
در این پایان نامه اظهار کرده است، نمی باشد.
- استفاده از این اثر با ذکر منبع بلامانع است.

کتابخانه جامع
جامعه المارم
و معاونت پژوهش
مركز جهانی علوم اسلامی

مرکز جهانی علوم اسلامی

مدرسه عالی امام خمینی رحمته

پایان نامه کارشناسی ارشد

گروه علوم قرآن و حدیث

جایگاه واقعی کافی و نقد و بررسی کسرالصنم

استاد راهنما:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر علی نصیری (مد ظله العالی)

استاد مشاور:

حضرت آیه الله علی کورانی (مد ظله العالی)

نگارش: سرور حسینی

سال تحصیلی ۸۵-۸۴

چکیده: بیش از هزار و صد سال از تألیف کافی شیخ کلینی، نخستین جامع حدیثی

شیعه که ابواب مختلف اعتقادی، فقهی و تاریخی و... را در بردارد می‌گذرد.

این اثر توسط عالم بزرگوار ابو جعفر محمد ابن یعقوب کلینی (م ۳۲۹ق) با فاصله

کوتاهی از حضور ائمه (ع) و بیست سال با تلاش و کوشش اعجاب انگیز و

مسافرت‌های پیاپی و مذاکره با محدثان بزرگ و استفاده از اصول اربعمئة تألیف شد و

در تاریخ اعتقادی شیعه از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

در این رساله در صدد بررسی جایگاه واقعی کافی در نزد فقها و محدثان و

اندیشمندان شیعه هستیم.

در دو فصل نخستین گزارشی از سرگذشت، شخصیت و آثار کلینی خصوصا کافی و

جایگاه واقعی آن در نزد اندیشمندان فریقین ارائه شده سپس گزارشی کوتاه از

سرگذشت، شخصیت و عوامل انحراف مؤلف کسر الصنم و ارزش و اعتبار علمی

کسر الصنم در مورد کتاب الحجة کافی در مورد امامت، آیات ولایت، عصمت،

احادیث مهدی موعود و... می‌پردازیم.

و در خاتمه نتایج کلی بدست آمده از این رساله، اثبات ولایت و امامت از طریق عقل

و آیات و روایات و بر تری ائمه طاهرین (ع) برای هدایت و رهبری بشریت امت

اسلامی می‌باشد.

سپاسگذاری

از باب «مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمَخْلُوقَ وَ لَمْ يَشْكُرِ الْخَالِقَ» و به مصداق: «مَنْ عَلَّمَنِي حَرْفًا فَقَدْ صَيَّرَنِي عَبْدًا» بر خود ضروری و واجب می‌دانم که از همه‌ی اساتید ارجمندم تشکر و قدردانی نمایم.

خصوصاً استاد محترم راهنما جناب حجة‌السلام و المسلمین جناب آقای دکتر علی نصیری (زید عزه‌ العالی) که با دقت و ظرافت، و صبر و بردباری و راهنمایی‌های کارگشا و کارشناسانه و حمایت‌ها و هدایت‌های فکری و معنوی ایشان که به انجام تحقیق سرعت و جهت بخشید، در خور تحسین و تقدیر است.

و همچنین استاد محترم مشاور حضرت آیه‌الله علی کورانی (مدّ ظله العالی)، که با کمال فروتنی و بزرگواری قبول زحمت مشاوره را فرمودند و از هیچ زحمتی دریغ نفرمودند.

و شایسته است که از زحمات همه‌ی استادان معظم و گرانقدر، بویژه جناب آقای اعرافی مسئول مرکز جهانی علوم اسلامی، جناب آقای هاشمیان مدیر محترم مدرسه‌ی عالی امام خمینی (ره) و دکتر رضایی رئیس گروه علوم قرآن و حدیث مدرسه‌ی عالی امام خمینی (ره) و دکتر زمانی و استاد جوادی رئیس گروه ادیان و مذاهب مدرسه‌ی عالی امام خمینی (ره) که در طول دوران تحصیل اینجانب مخلصانه همت گماشته و رنج بی‌پایان بر خود رواداشته‌اند تا ما را از ظلمت جهل و تاریکی و خود پرستی به سوی نور علم و خداپرستی هدایت نمایند. نهایت قدردانی و امتنان را بنمایم.

و همچنین از مسئولین کتابخانه‌ی دارالحدیث قم، و کتابخانه‌ی تفسیر و علوم قرآن و حدیث آیة‌الله سیستانی (مدّ ظلّه العالی) و مؤسسه آموزشی مذاهب اسلامی و کتابخانه‌ی آیة‌الله گلپایگانی (ره) و کتابخانه‌ی مدرسه‌ی عالی امام خمینی (ره) تشکر و قدردانی می‌نمایم.

از خدای متعال خالصانه می‌خواهم که به همه‌ی ایشان پاداش خیر عنایت فرماید و توجهات خاصّ و یاری‌اش را همواره قرینشان بنماید.

آمین.

تقدیم به:

حضرت فاطمه‌ی زهرا سلام الله علیها و پدر بزرگوارش و همسر و فرزندان معصوم و مظلومش، خصوصاً آخرین خورشید امامت و ولایت، حضرت بقیة الله الاعظم مهدی موعود (عج) و روح بلند و ملکوتی امام راحل (رحمة الله) و شهیدان انقلاب اسلامی و مقام معظم رهبری حضرت آیه الله خامنه‌ای مد ظله العالی.

تقدیم به: پدر و مادر عزیز و مهربانم که دعای خیرشان همیشه بدرقه کارم هست. و همسر و فرزندانم که با ایثار و شکیبائی و تحمل مشکلات زندگی، بهترین مدد کارم هستند.

فهرست مطالب

عنوان

..... سپاسگذاری

..... تقدیم

..... چکیده

..... مقدمه ۴

..... ۱- ضرورت تحقیق ۴

..... ۲- هدف تحقیق: ۶

..... ۳- روش تحقیق: ۷

..... ۴- پیشینه‌ی تحقیق: ۷

..... خلاصه رساله ۱۳

فصل اول : کلیات

..... امامت در لغت ۱۷

..... معنای اصطلاحی امام و امامت از نظر شیعه ۱۸

..... امام و امامت از نظر اهل سنت ۲۰

..... نتیجه و جمع بندی تعریفها: ۲۲

..... امامت اصلی از اصول دین یا مذهب؟ ۲۳

..... ادله مدعیان امامت به عنوان اصلی از اصول دین ۲۶

- ۲۸ ..... طرفداران امامت به عنوان اصلی از اصول مذهب
- ۳۰ ..... واژه‌ی امام در قرآن کریم
- ۳۱ ..... نتیجه و جمع بندی معانی امام
- ۳۲ ..... ولی، ولایت در قرآن
- ۳۶ ..... امام و امامت از دیدگاه عقل
- ۳۷ ..... ۱. امامت و قاعده‌ی لطف
- ۳۸ ..... ۲. حافظ و مجری شریعت
- ۳۹ ..... ۳. نیاز امت به امام
- ۳۹ ..... ۴. ۵. هدایت عمومی و اتمام حجت
- ۴۲ ..... آیات امامت در قرآن
- ۴۳ ..... توضیح واژه های کلیدی آیه‌ی ولایت
- ۴۵ ..... شأن نزول آیه‌ی ولایت
- ۴۷ ..... آیه ولایت در روایات شیعه
- ۴۹ ..... آیه‌ی اولی الامر
- ۵۰ ..... آیه‌ی تطهیر
- ۵۰ ..... شأن نزول آیه‌ی تطهیر
- ۵۱ ..... آیه‌ی مؤدت
- ۵۲ ..... آیه‌ی علم الکتاب
- ۵۳ ..... آیه‌ی اهل الذکر

آیه‌ی تبلیغ ۵۵

فصل دوم: زیستنامه‌ی شخصیت و آثار کلینی

زیستنامه‌ی شیخ کلینی (ره) ۵۸

تاریخ وفات ۶۰

اساتید شیخ کلینی ۶۲

شاگردان کلینی (ره) ۶۷

تألیفات شیخ کلینی ۷۰

جایگاه کلینی از دیدگاه اندیشمندان شیعه ۷۱

کلینی از دیدگاه دانشمندان اهل سنت ۷۳

کلینی از دیدگاه مستشرقان ۷۵

کافی از دیدگاه دانشمندان شیعه ۸۳

معرفی اجمالی کافی ۸۵

عناوین بابهای کافی بر اساس نقل نجاشی: ۸۵

جدول ابواب و احادیث کافی ۸۶

انگیزه‌ی کلینی در نگارش کافی ۸۹

شیوه‌ی تألیف کافی ۹۲

نمونه‌ای از جدول اسناد شیخ کلینی ۹۴

منابع کافی ۹۶

حدیث صحیح از دیدگاه قدما ۹۸

- ۹۹..... حدیث صحیح از دیدگاه متأخرین
- ۱۰۰..... میزان اعتبار احادیث کافی در نگاه اندیشه‌وران شیعه
- ۱۰۳..... کافی از دیدگاه اخباریان و اصولیان
- ۱۰۵..... دلایل اخباری‌ها بر صحت تمام کتب اربعه
- ۱۰۹..... نظر اصولیین در مورد کتب اربعه
- ۱۱۱..... بررسی برخی نقدها بر کافی
- ۱۱۱..... ۱- الاخبار الدخیله
- ۱۱۳..... ۲- الموضوعات فی الاخبار و الآثار
- ۱۱۷..... ۳- دراسات فی الحدیث و المحدثین
- ۱۲۲..... ۴- صحیح الکافی
- ۱۲۵..... دیدگاه علامه مجلسی در مورد اسناد کافی
- فصل سوّم: آشنایی با زندگینامه و شخصیت و افکار مؤلف کسر الصنم
- ۱۲۵..... زندگینامه‌ی مؤلف کسر الصنم به قلم خودش
- ۱۳۱..... نتیجه‌گیری و تحلیل زندگینامه‌ی مؤلف کسر الصنم
- ۱۳۲..... کتب و آثار برقی از زبان خود او
- ۱۴۱..... ارزیابی و تحلیل کتابهای مؤلف کسر الصنم
- ۱۴۲..... کتاب کسر الصنم از نگاه مؤلف آن
- ۱۴۵..... مذهب و عقیده‌ی برقی
- ۱۴۵..... خلاصه‌ای از عقاید برقی از لابلاي نوشته‌هایش

تحلیلی از زندگینامه و شخصیت برقی ۱۴۷

عوامل انحراف مؤلف کسرالصنم ۱۵۰

فصل چهارم: نقد و بررسی شبهات مؤلف کسرالصنم درباره‌ی روایات

کتاب الحجۃ کافی

نگاه کلی به شبهات مؤلف کسرالصنم بر کافی ۱۵۷

اشکال‌های سندی ۱۵۷

نقد و بررسی ۱۵۸

راویان ضعیف در سلسله اسناد کلینی ۱۵۹

صحیح از دیدگاه قدما ۱۵۹

صحیح از دیدگاه متأخرین ۱۶۱

حدیث موثق ۱۶۱

حدیث ضعیف ۱۶۲

نقد و بررسی اشکالات محتوایی کسرالصنم ۱۶۲

آیه ولایت (مائده/۵۵) ۱۶۳

شان نزول آیه‌ی ولایت ۱۶۳

نقد و بررسی اشکالات مؤلف کسرالصنم بر آیه‌ی ولایت (مائده/۵۵) ۱۶۵

نقد و بررسی اشکالات مؤلف کسرالصنم بر آیه‌ی تطهیر ۱۷۰

نتیجه: ۱۷۳

اشکال دوم مؤلف کسرالصنم بر آیه‌ی تطهیر ۱۷۴

- نقد و بررسی اشکال دوم مؤلف کسرالصنم بر آیهی تطهیر ۱۷۵
- اشکال سوم مؤلف کسرالصنم بر آیهی تطهیر ۱۷۵
- نقد و بررسی اشکال سوم مؤلف کسرالصنم بر آیهی تطهیر ۱۷۵
۱. ارادهی تشریحی: ۱۷۵
۲. ارادهی تکوینی: ۱۷۶
- اشکال چهارم مؤلف کسرالصنم بر آیهی تطهیر ۱۷۹
- نقد و بررسی اشکال چهارم مؤلف کسرالصنم بر آیهی تطهیر ۱۸۰
- اشکالات مؤلف کسرالصنم بر آیهی اولی الامر ۱۸۱
- اشکال اول مؤلف کسرالصنم بر آیهی اولی الامر ۱۸۳
- نقد و بررسی اشکال اول مؤلف کسرالصنم بر آیهی اولی الامر ۱۸۴
- اشکال دوم مؤلف کسرالصنم بر آیهی اولی الامر ۱۸۷
- نقد و بررسی اشکال دوم مؤلف کسرالصنم بر آیهی اولی الامر ۱۸۷
- نقد و بررسی اشکال سوم مؤلف کسرالصنم بر آیهی اولی الامر ۱۸۹
- اشکالات مؤلف کسرالصنم بر آیهی تبلیغ ۱۹۰
- اشکال اول مؤلف کسرالصنم بر آیهی تبلیغ ۱۹۲
- اشکال دوم مؤلف کسرالصنم بر آیهی تبلیغ ۱۹۲
- نقد و بررسی اشکال اول مؤلف کسرالصنم بر آیهی تبلیغ ۱۹۳
- اشکال دوم مؤلف کسرالصنم بر آیهی تبلیغ ۱۹۵
- نقد و بررسی اشکال دوم مؤلف کسرالصنم بر آیهی تبلیغ ۱۹۵

- اشکال سوم مؤلف کسرالصنم بر آیهی تبلیغ ۱۹۷
- نقد و بررسی اشکال سوم مؤلف کسرالصنم بر آیهی تبلیغ ۱۹۸
- اشکالات مؤلف کسرالصنم بر آیهی مودت ۲۰۰
- نقد و بررسی اشکال اول مؤلف کسرالصنم بر آیهی مودت ۲۰۲
- نقد و بررسی اشکال دوم مؤلف کسرالصنم بر آیهی مودت ۲۰۲
- اشکال سوم مؤلف کسرالصنم بر آیهی مودت: ۲۰۳
- نقد و بررسی اشکال سوم مؤلف کسرالصنم بر آیهی مودت ۲۰۳
- اشکالات مؤلف کسرالصنم بر آیهی صادقین ۲۰۴
- نقد و بررسی اشکالات مؤلف کسرالصنم بر آیهی صادقین ۲۰۷
- صادقین در روایات ۲۰۹
- اشکالات مؤلف کسرالصنم بر آیهی اهل الذکر ۲۱۰
- نقد و بررسی اشکالات مؤلف کسرالصنم بر آیهی اهل الذکر ۲۱۱
- اشکالات مؤلف کسرالصنم بر آیهی من عنده علم الكتاب ۲۱۴
- نقد و بررسی اشکالات مؤلف کسرالصنم بر آیهی من عنده علم الكتاب ۲۱۶
- نگاهی به مسألهی عصمت ۲۱۸
- عصمت در اصطلاح ۲۱۹
- مؤلف کسرالصنم و مناقشه در عصمت ۲۲۰
- نقد و بررسی اشکالات مؤلف کسرالصنم بر مسئلهی عصمت ۲۲۱
- دلایل عصمت ۲۲۱

۲۲۲.....	استدلال هشام در مورد عصمت
۲۲۳.....	عصمت در قرآن.....
۲۲۶.....	اشکالات مؤلف کسرالصنم بر عصمت ائمه
۲۲۷.....	نقد و بررسی اشکالات مؤلف کسرالصنم بر عصمت ائمه
۲۲۸.....	اشکال دوم مؤلف کسرالصنم بر آیه‌ی تطهیر در مورد عصمت ائمه
۲۲۹.....	نقد و بررسی اشکال دوم.....
۲۳۰.....	نتیجه:
۲۳۰.....	اشکال سوم مؤلف کسرالصنم بر آیه‌ی تطهیر در مورد عصمت ائمه
۲۳۰.....	نقد و بررسی اشکال سوم.....
۲۳۳.....	اشکالات مؤلف کسرالصنم بر علم غیب و علم امام ۷.....
۲۳۴.....	نقد و بررسی اشکالات مؤلف کسرالصنم بر علم غیب و علم امام ۷.....
۲۳۴.....	غیب در قرآن کریم و روایات.....
۲۳۵.....	نمونه‌ای از آیات دسته‌ی اول.....
۲۳۵.....	نمونه‌هایی از آیات دسته‌ی دوم.....
۲۳۷.....	نتیجه‌گیری از هر دو دسته‌ی آیات در مورد علم غیب.....
۲۳۹.....	علم غیب در روایات امام علی ۷.....
۲۴۳.....	جمع بندی و جواب نهایی از شبهات علم غیب معصومین.....
۲۴۴.....	مؤلف کسرالصنم و انکار وجود مهدی موعود ۷.....

- نقد و بررسی اشکالات مؤلف کسرالصنم در مورد مسئله ی مهدویت در قرآن
 کریم ۲۴۵
- مهدی موعود در روایات ۲۴۷
- نقد و بررسی اشکالات مؤلف کسرالصنم در مورد روایات مهدویت (عج) ۲۴۸
- مهدی موعود در آثار خاورشناسان و مستشرقان ۲۵۰
- مؤلف کسرالصنم و انکار تولد مهدی موعود ۲۵۲
- نقد و بررسی اشکال مؤلف کسرالصنم در مورد تولد حضرت مهدی (عج) ... ۲۵۲
- مؤلف کسرالصنم و شبهه ی تحریف قرآن کریم ۲۵۵
- نقد و بررسی اشکالات مؤلف کسرالصنم در مورد تحریف قرآن کریم ۲۵۶
- تحریف در لغت ۲۵۶
- تحریف در اصطلاح: ۲۵۷
- مؤلف کسرالصنم و ادعای وجود غالیان در اسناد و روایات کافی ۲۶۵
- نقد و بررسی اشکالات مؤلف کسرالصنم در مورد وجود غالیان در اسناد
 کافی ۲۶۵
- نگاهی به پدیده ی غلو در روایات ۲۶۶
- مؤلف کسرالصنم و روایات ائمه اثنی عشر (ع) ۲۶۹
- نقد و بررسی اشکالات مؤلف کسرالصنم در مورد روایات ائمه اثنی عشر ۲۶۹
- گفتار پایانی ۲۷۴
- فهرست منابع ۲۷۸

طرح کلی تحقیق

مقدمه

فصل اول: کلیات

فصل دوم: زیستنامه و شخصیت و آثار کلینی

فصل سوم: زیستنامه و شخصیت و آثار (برقی) مؤلف کسرالصنم

فصل چهارم: نقد و بررسی کسرالصنم

مقدمه

- ۱- ضرورت تحقیق
- ۲- هدف تحقیق
- ۳- روش تحقیق
- ۴- پیشینه تحقیق
- ۵- محدودیتهای تحقیق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قال الله تعالى:

« إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكُتُبِ أُولَٰئِكَ

يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّعِينُونَ »

« کسانی که نشانه های روشن، و رهنمودی را که فرو فرستاده ایم، بعد از آنکه آن را

برای مردم در کتاب (خدا) توضیح داده ایم، نهفته می دارند، آنان را خدا لعنت می کند و

لعنت کنندگان لعنتشان می کند.»^۱ *

---

۱ - بقره / ۱۵۹

* قابل ذکر است که در این رساله، در ترجمه آیات شریفه قرآن، از ترجمه استاد محمد مهدی فولادوند استفاده شده است.

مقدمه

۱- ضرورت تحقیق

شیعه به دستور خدای متعال در قرآن کریم " و ما آتاکم الرسول فخذوه و ما نهاکم عنه فائتھوا... "، « و آنچه را فرستاده‌ی (او) به شما داد، آن را بگیرید و از آنچه شما را باز داشت، باز ایستید ... ».

دستورات، معارف و احکام دینی خویش را پس از قرآن کریم از سنت پیامبر ﷺ می‌گیرند و به آن عمل می‌کنند.

قسمت اعظم سنت پیامبر ﷺ با تلاش های خالصانه و خستگی ناپذیر فقها و اندیشمندان بزرگ شیعی در کتب چهار گانه^۱ جمع آوری شد که مهمترین و جامع ترین آنها کتاب شریف کافی است که به مدت بیست سال تألیف شد.^۲

روایات کتب اربعه، خصوصاً کافی، از اصول چهار صدگانه گرفته شده است. در حقیقت کافی جامع ترین کتابی است که اصول چهار صدگانه را گرد آورده است، زیرا

۱- حشر/ ۷

۲- کتب چهار گانه عبارتند از: ۱- کافی (شیخ کلینی م: ۳۲۹ق) ۲- من لا یحضره الفقیه (شیخ صدوق م: ۳۸۱ق) ۳ و ۴-

استبصار و تهذیب الاحکام (شیخ طوسی م: ۴۶۰ق) که مؤلفان آنها به محدودن ثلاث معروف هستند.

۳- نجاشی، رجال نجاشی، قم، تحقیق، موسی زنجانی، مؤسسه النشر الاسلامی، بی تا، ص ۳۷۷.